

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
Yayın No: 1576

Doç. Dr. Fatih Kurt
Yayın Koordinatörü: Murat Aydemir
Editör: Prof. Dr. Huriye Martı
Tashih: Veysel Altuntaş
Kapak ve İç Tasarımı: Batuhan Yağız Gökmen

1. Baskı, Eylül 2025, Ankara, 1.000 adet
ISBN: 978-625-428-814-2
Sertifika No: 48058

© Bütün yayın hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
Bu eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık Ticaret
İşletmesi Yönetim Kurulu'nun 29.08.2025 tarih ve 199
sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

Bu eserin ilmi/edebi redaksiyonu İLK SAY Kurulu
marifetiyle yapılmıştır.

Ostim OSB Mah., 1256. Cad., No: 11
Yenimahalle/ANKARA
0312 354 91 31 (pbx)
0312 354 91 32
bilgi@tdv.com.tr

İslâm Düşünçesinde Nübüvvet

Teorik Temeller ve Çağdaş Yaklaşımlar

Doç. Dr. Fatih KURT

İçindekiler

Ön Söz.....	VII
Giriş	1
A. Nübüvvet.....	2
B. Nübüvvet ile İlgili Kavramlar	5
1. Nebî	5
2. Resul	7
3. Nebî ile Resul Arasındaki Fark	9
4. Resul ve Nebî Kelimelerinin Kur'an'da Farklı Kullanımları.....	17
5. Hem Nebî Hem Resul Olmak Mümkün müdür?.....	19

Birinci Bölüm

Nübüvvetin Şartları ve Gerekliliği

A. Nübüvvetin Şartları.....	26
1. Erkek Olmak.....	28
2. İsmet	32
3. Mûcize.....	39
B. Nübüvvetin Gerekliliği.....	51
1. İlâh-Peygamber İlişkisi Bağlamında.....	51
2. İnsan-Peygamber İlişkisi Bağlamında	59
3. Bir Lütuf Olarak Nübüvvet.....	72

İkinci Bölüm
Nübüvvete Yönelik İtirazlar ve
İtirazlara Cevaplar

A. Nübüvvete Yönelik Teolojik İtirazlar	76
B. Nübüvvete Yönelik Sosyolojik İtirazlar	83
1. Sekülerizm ve Bireyselcilik	83
2. Deizm	92
3. Deizmin Eleştirisi	108
Son Söz	122
Kaynakça	130

Ön Söz

İslam inancı ilâhiyyât, nübüvvât ve sem'îyyât olmak üzere usûl-i selâse olarak adlandırılan üç ana temel üstüne bina edilmiştir. Bunlardan ilâhiyyât Allah'ın zâtı ve sıfatlarıyla ilgili tüm konuları içermekte iken sem'îyyât kabir hayatı yanında ahiret ve ahvaliyle bağlantılı konuları incelemektedir. Nübüvvât bölümünde ise nübüvveti inkâr edenlere karşı argümanlar oluşturmak yanında nübüvvetin ve risaletin imkânı, gerekliliği, akli ispatı ve nübüvvetin şartları gibi konular üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda kelâm ilminde cedel metodunun en iyi uygulandığı alanın nübüvvet konusu olduğu görülmektedir.

İslam düşüncesinde itikadi konuların yoğun olarak tartışıldığı dönem aynı zamanda özellikle nübüvvetle ilgili konuların tartışıldığı devire rastlar. Bu dönemi içeren II. (VIII.) yüzyılın ikinci yarısından itibaren nübüvvet karşıtı düşünce akımları aktif olarak varlıklarını göstermeye başladılar. Bunlara karşılık vermek ve itirazlarını gidermek amacıyla Müslüman düşünürler nübüvvetle ilgili eserler kaleme almaya başlamışlardır. Böylece nübüvvetle karşı çıkan İslam karşıtı akımların gerekçeleri devrin kelâm bilginleri tarafından başarılı bir şekilde reddedilmiştir.

Günümüzde de gelişen bilgi çağı ve teknolojisi doğrultusunda şekillenen nübüvvet karşıtı argümanlara yeterli düzeyde karşılık vermek gerektiği bir vakiydir. Bu doğrultuda nübüvvetin gerekliliği, ispatlanması ve de nübüvvet karşıtı itirazlara cevapların verilmesi amacıyla yeni eserlerin otaya konulması bir gerekliliktir. Klasik dönemin ürettiği nübüvveti ispat vasıtalarını özenle kullanmanın yanında gündemde yer bulan deizm gibi nübüvvet karşıtı akımlara yönelik yeni veriler üretmek de gerekmektedir. Zira kelâm ilminin temel çalışma alanı olan inanç konularında bir değişim söz konusu olmamakla birlikte onların izahı ve topluma ulaştırılmasında yeni metotlar oluşturulması ve geliştirilmesi bir kaide olarak kabul edilmiştir. Nübüvvet ile ilgili konuların günümüzde daha iyi anlaşılması yanında nübüvvet karşıtı düşüncelere cevap verme ihtiyacına yönelik bir katkı mahiyetinde bu çalışmamızı kaleme aldık. Rabbim çalışmamızın tesirli olmasını lütfeylesin.

Çalışmamızın şekillenmesinde ve yayınlanmasında katkı sağlayan Diyanet İşleri Başkan Yardımcımız Prof. Dr. Huriye Martı Hanımefendi'ye, eseri baştan sona okuyarak katkılarını esirgemeyen değerli dostum Abdülbaki İşçan ağabeyime, Türkiye Diyanet Vakfının değerli yöneticilerine, çalışanlarına ve emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Doç. Dr. Fatih KURT
Ankara, 2025

A. Nübüvvet

Peygamberlik İslam inanç esaslarından biri olup Allah'ın varlığı ve birliğinin kabulü ile bağlantılı bir iman konusudur. İslam inanç ilkeleri ulûhiyet, nübüvvet ve ahiret ekseninde oluşmuştur. Bu üç unsur birbirini gerekli kıldığından birbirleriyle bağlantılı olarak ele alınması gerekmektedir. Bir başka deyişle birini veya ikisini kabul edip diğerini kabul etmemek İslam inancı bağlamında düşünülemez. Zira Allah Teâlâ vacip varlık olması nedeniyle yokluğu düşünülemez ve tüm diğer varlıklar O'nsuz meydana gelemez. Evrenin bir parçası olan insan ise mümkün varlıktır ki olmak zorunda olmayan varlık demektir. Bu ise onu var edecek bir başka mevcuda ihtiyaç duyurur, o da vacip varlık olan Allah'tır.

Sofestailer gibi düşünce akımlarının aksine kelâm bilginleri eşyanın hakikat noktasında var olduğunu kabul etmişlerdir. Tüm evrendeki şeylerin varlığının ilk kaynağı olan Allah, *“Gerçek şu ki Allah, koyduğu düzenden sapmaları için gökleri ve yeri tutmaktadır. Şayet sapacak olsalar artık O'ndan başka hiç kimse onları tutamaz.”*¹ ayeti

¹ Fâtır 35/41.

doğrultusunda evrenin devam eden işleyişini sağlamaktadır. Evrenin bu işleyişinde süreklilik vardır. Zira “Göğü kudretimizle biz kurduk ve şüphesiz biz genişletmekteyiz.”² ayetinde belirtildiği üzere evren sürekli genişlemektedir. Bu ise mümkün âlem olan mahlukatın sürekli işler hâlde olduğunu göstermektedir. Nitekim “Göklerde ve yerde bulunanların hepsi O’ndan ister (O’na muhtaçtır). O her an yaratma hâlinindedir.”³ ayeti de Allah’ın mâsivâ ile sürekli denetim ve gözetim hâlinde olduğunu beyan etmektedir.

Kâinatın denetimi aynı zamanda yaratıcı ile yaratılan arasında bir iletişimi de beraberinde getirmektedir. Bu ise peygamberler ve kutsal kitaplar aracılığıyla olmuştur. Kelâm ilminde ilahi kitaplar konusu nübüvvet başlığı altında incelenmiştir. Her ikisinin üst bağlantısı ise vahiydir. Vahiy, Allah’ın talep ve buyruklarının insanlar arasından seçilmiş ve yetkili kılınmış bazı kullar aracılığıyla bildirilmesi ve insanlığa ulaştırılması demektir.⁴ Peygamberler mucize gibi bazı özelliklerle donanmış olsa da insanlara örneklik oluşturacak söz, tutum ve davranışları doğrultusunda olağanüstülüklerinden daha çok insanlara rehberlik edecek kişilikleriyle öne çıkmaktadırlar. “Resulullah’ta güzel bir örneklik vardır.”⁵ ayeti bu hususa vurguda bulunmaktadır. Söz konusu örneklik ise hem dünya hem de ahiret işleri ile ilgilidir.

İnsanın psikolojik yapısıyla benzer şekilde insanlık tarihinde de iyi kötü, doğru yanlış, hak bâtıl mücadelesi birlikte yürümüştür. Bu doğrultuda ilk peygamberden itibaren onlara tabi olan ümmetler olduğu gibi sosyolojik

² Zâriyât 51/47.

³ Rahmân 55/29.

⁴ Zûrkânî, Muhammed Abdulazim, *Menâhilu’l-irfân fî ulûmi’l-Kur’an*, (Kahire: Dâru İhyai’l-Kütübi’l-Arabiyye, 1943), 1:56.

⁵ Ahzâb 33/21.

ve psikolojik nedenlerden dolayı karşı çıkan kesimler de olmuştur. Bu kesimler nübüvvet müessesine karşı çıkanlar ve peygamberlik iddiasında bulunan seçilmiş kişiye, onun şahsi tutumlarına veya öğretilerine karşı çıkanlar olmak üzere iki alanda karşıtlık oluşturmuşlardır. Kur'ân-ı Kerîm'in verdiği bilgiler doğrultusunda peygambere karşı çıkanların temel gerekçeleri peygamberin de insan olması⁶; elçilik iddiasında bulunanın bizzat melek olmaması⁷; makam, mevki ve dünyevi güç ve otorite sahibi olmaması⁸; kitabı kendisi uydurması⁹; sihirbaz veya deli olması¹⁰; kâhin veya şair olması¹¹ gibi iddialar olmuştur. Allah Teâlâ bu yönlü itirazların hepsine Kur'an'da *"Allah, peygamberlik görevini kime vereceğini daha iyi bilir."*¹² diyerek cevap vermiştir.

Kelâm bilginlerinin peygamberlik konusuyla ilgili en fazla üzerinde durduğu konular nübüvvetin imkânı ve gerekliliği olmuştur. Bu iki konuda da daha çok akli temellendirme üzerinde durmuşlardır. Bu sebeple peygamberliğin aklen mümkün oluşu ve gerekliliği bu yönlü çalışmaların ana temasını oluşturmuştur. Nübüvvetin muhatap olduğu kitle de aklını kullanan kesimlerdir. Kur'an Hz. Peygamber'in sunmuş olduğu ilkeleri kabul etmeyen kitleyi *"Siz aklınızı kullanmaz mısınız?"*¹³ ayetiyle ikaz etmiştir. Bir diğer ikaz gerekçesi ise *"Onlara, 'Allah'ın indirdiğine uyun.' denildiğinde 'Hayır, atalarımızdan gördüğümüze uyarız.' dediler. Ya atalarının aklı bir şeye ermemiş, doğru yolu*

⁶ Arâf 7/63.

⁷ Mü'minûn 23/24.

⁸ Hüd 11/91, Mü'minûn 23/47, Sâd 38/8, Zuhuruf 43/31-32.

⁹ Tûr 52/33-34.

¹⁰ Arâf 7/109-110, Yûnus 10/2, Tâhâ 20/57, 63; Enbiyâ 21/3, Sâd 38/4.

¹¹ Tûr 52/29, Hâkka 69/42, Tekvîr 81/25.

¹² En'âm 6/124.

¹³ Enbiyâ 21/10, 66.

bulamamışlarsa!"¹⁴ ayeti doğrultusunda akli muhakemeden geçmeyen taklit olmuştur.

B. Nübüvvet ile İlgili Kavramlar

1. Nebî

Nübüvvet, *n-b-e* kökünden türemiş bir mastardır. Çoğulu *enbā* olan *n-b-e* kök kelimesi haber demektir. Aynı kökten türeyen *inbā* ve *tenbi'* haber vermek anlamındadır.¹⁵

Nebe' ile haber mahiyet itibarıyla birbirinden farklı kavramlardır. Nebe' kelimesi bilgi ve ileti manasında olup haberin ulaştığı kimseler de onunla bilgiye veya galip zanna sahip olur. Buna göre nebe' insanlara yarar sağlayan doğru bilgi demektir. Nebe'nin içeriğinde yalan bilgi bulunmaz. Bu doğrultuda ilahi bilgi veya peygamberin haberi nebe' statüsündedir.¹⁶ Nebe' kök kelimesinden türeyen *istinba'* haber soruşturmak ve araştırmak, *munābe'et* ise haberleşmek anlamındadır.¹⁷

en-Nebî' Allah Teâlâ'dan haber veren kişidir. Çoğulu *enbiyâ'* ve *nübeā'* olarak gelir. Bir diğer çoğul şekli ise *nebîyyūn*'dur. Bazı dil âlimlerine göre *Nebi'* kelimesi yükseklik anlamındaki *nebāvet*'ten türemiş bir isimdir.¹⁸ Kelime bir yerden, şehirden bir başka yere, şehre gitmek anlamına

¹⁴ Bakara 2/170.

¹⁵ Halil b. Ahmed, Ebû Abdurrahman. *Kitābü'l-Ayn*, tah. Mehdi Mahzumi, İbrâhim Samirai, (Beyrut: Daru ve Mektebetü Hilal, 1431), VIII, 382; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, (Beyrut: Daru Sadr, 1414), I, 162.

¹⁶ Ebû Hilâl el-Askerî, *el-Furûk el-luğaviyye*, tah. Muhammed İbrâhim Selim, (Kahire: Daru'l-ilmi ve's-sikafe, 1431), s. 41.

¹⁷ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, I, 163.

¹⁸ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, I, 163.

da gelir.¹⁹ *Nebî'* kelimesi aynı zamanda açık ve cadde anlamında da kullanılmaktadır.²⁰

et-Tenebbu' peygamberlik iddia etmek Müseylime-i Kezzâb²¹ (ö. 12/633) gibi yalancı peygamber olmak demektir.²² Benzer şekilde *el-mutenebbi'* de yalancı peygamberlik iddiasında bulunan kimseye denmektedir.²³

İlk dönem müfessirlerinden Mücahid b. Cebr (ö. 103/721) “*Sana ruh hakkında soru sorarlar. De ki: ‘Ruh Rabbinin emrindendir ve size pek az bilgi verilmiştir.’*”²⁴ ayetini tefsir ederken soruyu soranların Yahudiler olduğu ve Hz. Peygamber’in onlara Yedi Uyurlar’ın ve Zülkarneyn’in haberini (nebe’) anlattığını söylemiştir. Buna göre Mücahid, *n-b-e* kök kelimesine “doğru haber” anlamı vermiştir.²⁵

Kur’an’ı baştan sona tefsir eden ilk müfessir olan Mukâtil b. Süleyman (ö. 150/767) “*Onlara Âdem’in iki oğlunun haberini gerçeğe uygun olarak anlat.*”²⁶ ayetinde geçen *nebe'* kelimesini “gerçek bilgi içeren haber” olarak tanımlamıştır.²⁷

19 İbn Düreyd, Ebû Bekir Muhammed, *Cemheretü'l-lüğa*, (Beyrut: Darü'l-İlmi lîl-melayin, 1987), II, 1105; İbn Fâris, *Mu'cemu mekayîsi'l-luğa*, tah. Abdussamed Muhammed Harun, (Beyrut: Darü'l-fikr, 1979), V, 385; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, I, 164; Mütercim Asif Efendi, *el-Okyanusu'l-basit fî tercimetü'l-Kamusi'l-muhit (Kamusu'l-muhit tercümesi)*, (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2013), I, 239.

20 Halil b. Ahmed, *Kitâbü'l-Ayn*, VIII, 382; İbn Fâris, *Mu'cemu mekayîsi'l-luğa*, V, 385; İbn Düreyd, *Cemheretü'l-lüğa*, I, 349; İbnü'l-Esir, *en-Nihaye fî garibi'l-hadisi ve'l-eser*, tah. Tahir Ahmed ez-Zavi, Mahmud Muhammed et-Tanahi, (Beyrut: Mektebetü'l-İlmiyye, 1979), V, 11.

21 Önkâl, Ahmet, “Müseylimetülkezzâb”, *TDV İslam Ansiklopedisi* 32 (2006): 90-91.

22 İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, I, 163.

23 Ezherî, Muhammed b. Ahmed, *Tehzibü'l-lüğa*, tah. Muhammed Avd, (Beyrut: Darü'l-İhya'u't-Türasî'l-Arabi, 2001), XV, 350.

24 İsrâ 17/85

25 Mücâhid b. Cebr, Ebû'l-haccac, *et-Tefsîr*, tah. Muhammed Abdüsselam, (Kahire: Darü'l-fikri'l-İslami el-Hadise, 1989), s. 442.

26 Mâide 5/27.

27 Mukâtil b. Süleyman, Ebû'l-Hasen, *et-Tefsîr*, tah. Abdullah Mahmud, (Beyrut: Darü'l-İhya'i-türas, 1423), I, 468.